

FOTÓ: KÖBÁNYAI JÁNOS

A HALÁLTÓL AZ ÉLETIG

VÁLOGATÁS SCHEIBER SÁNDOR KIADATLAN BESZÉDEIBŐL

Scheiber Sándor a magyar zsidóság utolsó nagy és karizmatikus tudósa és tanítója volt. Munkássága három fő ágra oszlott: a tudományra, a tanításra és a pasztorálásra. Tudományos publikációi világszerte ismertek, életművének egy része tanítványai munkájában és rabbinikus gyakorlatában folytatódik. Kevésbé publikus viszont pásztori tevékenysége, holott ez is bőven tartalmaz irodalmi, gondolkodói értékeket. Mint a jéghegy víz alatti része: hatalmas anyag vár felfedezésre. Ezeket az alkalmi beszédeket is a tudományos munkái színvonalán és azok gondosságával írta meg. Most közlünk belőlük egy csokorra valót, az e számunkat szervező téma, a zsidó ifjúság és művelődés köréből válogatva.

Scheiber Sándor jövőre lenne 80 éves. Az évfordulót is fölhasználva a *Múlt és Jövő* további eredeti közlésekkel és róla szóló írásokkal, tanulmányokkal kívánja emléket életben tartani.

Köszönettel tartozunk Scheiber Sándor özvegyének, Lilinek a jelen beszédek közreadásáért és a folyóiratunkkal való folyamatos együttműködésért.

AZ EMBERÉLET ÚTJÁNAK NEGYEDÉN

GYÁSZBESZÉD STERN GYULA RABBIKÉPZŐ-INTÉZETI V. O. TANULÓ FELETT

1945. DECEMBER 17-ÉN A RÁKOSKERESZTÚRI IZRAELI-TA TEMETŐ GYÁSZHÁZÁBAN

Drága Gyuszikánk, kedves kis tanítványunk!

Tanáraid és társaid megrendülten és összetörten állják körül koporsódat, amelyben egy sokat ígérő fiatal élet roncsa fekszik. Nincs vége az áldozatok sorának, a halál még esztendő múltán is egyre szedi közülünk a mártírokat: most ő is kellett neki, a fiatal gyerek, kevés megmaradt növendékünk egyike, a legkedvesebb, a legtehetségesebb, a mi drága Gyuszikánk.

Halálod előtt néhány órával még úgy köszöntél el tőlem: a viszontlátásra! Eljöttünk hát a viszontlátásra. Jaj, hogy itt és így látunk viszont. De ha behunyom a szememet, nem a koporsódat látom, hanem *igazi* arcodat, amelyet még nem borított lángba a láz, amelyet még nem pusztított csontvázvá a kór.

ויקרבו ימי-ישראל למוח

(Gen. XLVII. 29.)

Csöndes, elmélkedő, elmélyedő, tanulni vágyó fiú volt. Látom magas, kissé hajlott alakját, hóna alatt né-

hány szál könyvvel, óráról vagy órára jövet. Folyvást csak tanulni akart, mintha érezte volna, hogy neki sietni muszáj. A rabbi-, vagy orvos-nagyapa öröksége volt tán ez benne, aminthogy *mindvégig* nem tudta magában eldönteni, melyiknek pályáját folytassa.

Látom őt, ahogyan figyel. Arca ilyenkor két nagy beszédes, fekete szemmé tágult, amely habzsolta az ismereteket. Ez a két szem tiszta maradt a körülte dúló gonosz világban is. Fény a kietlenségben. Egy kis félelem is bujkált bennük borzalmas élmények szomorú emléke gyanánt.

אני הגבר ראה עני

(Thren. III. 1.)

Mert szörnyűségeket látott már ez a két fiatal szem, többet, mint hosszú kort megélt ősei. Ez a két szem látta, hogyan fogdosták össze, hogyan hurcolták el – állatok módjára – zsidó testvéreit, hogyan hajtották őket rabmunkára, hogyan lötték *agyon* őket kényükre-kedvükre, hogyan bűjtak meg *egy* fedél alatt halálfélelmükben kétezren; az életükért, az arasznyi, pusztá létért. Hogyan bűjt ő is, hogy szeretett volna élni, hogy retteggett a haláltól, hiszen delíriumában is ezek a borzalmas emlékképek kísértették, kínozták szüntelen.

ראיתי והנה אין האדם

(Jer. IV. 25.)

Ez a két szem végül súlyos csalódást élt meg már fiatalon, látta, hogy milyen kevés az *ember* a Földön. Ezért rajongott fiatal lelke egészével Thomas Mannért, a humanizmus megtestesítőjéért korunkban.

Ha beszélt, megfontolt, nyugodt, csöndes szavai *érett emberre* mutattak.

II.

Dávidi vonások is voltak benne.

כי אהבת נפשו אהבו

(I. Sám. XX. 17.)

Szeretreméltó egyéniségét szerette mindenki. Tanáraihoz való hűség, társaihoz való barátság jellemezte. *Őszinteségéért* becsülték. Figyeltem, hogy idősebb társai egyenrangúnak ismerték el és a *hallgatók* közül kerültek ki bizalmasai. Véleményét nem rejtette el, amit gondolt, azt kimondta. *Egész ember volt az emberélet útjának negyedén is.*

Kitartás jellemezte a pozitív zsidósághoz, Cijonhoz való kapcsolatát.

Ragaszkodó szeretettel csüggött távollevő nővérén és szülein, a szomorú apán és anyán, akik most egyetlen fiukat siratják el vele. Ahogyan még az utolsó napon is végigsíklott rajtatok szeme – úgy láttam –, mintha önfeláldozó ápolástokért utolszor is meg akart volna simogatni benneteket. Könnyetek ne bántsa meg emlékét, tudjátok, *neki* fájna legjobban, ha látná, hogy nektek ilyen *rettenetes* fájdalmat okozott. Ez volt az egyetlen, amit ellenetek tett, s ennek egy életen át lesztok áldozatai.

Aminthogy áldozat ő maga is. Bizonyára ott a kínok útján, az éhezés hónapjaiban szerezte halálos betegségét, s haláláért lázalmában maga is ezeket a gyilkosokat okolta. Ezért illeti őt meg a mártírok sírhelye, ahová kísérik. És nem tudom, ha Stern Gyuszi fehérbe öltözött alakja megjelenik odafent, és újból kinyílik két nagy fekete szeme, kis kollégái – Intézetünk mártír növendékei – összesúgnak tisztelettel az ég birodalmában: Új hősi halott érkezett.

Hősi halottunk, drága Gyuszikánk, fogadd a mi utolsó búcsúnkat: az Országos Rabbiképző Intézet tanárait és tanítványait.

Teljesedjék feletted a Jákobról szóló szentírási vers:

ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי

(Gen. XXXII. 2.)

אלהים

Utolsó utadon kísérenek az Isten angyalai a túlsó partra, ahol megenyhül minden fájdalom, begyógyul minden seb, kiépül minden csorba, s ahol lágy, hősín kezükkel fehérre simogatják a *te* sebeidet is.

Teljesedjék rajtad, amit a Biblia Dávidról mond:

ונפקדת כי יפקד מושכך

(I. Sám. XX. 18.)

Helyed közöttünk üres marad; beszélünk Rólad, idézünk Téged, emlékeinkben helyet kap a te szorgalmas, okos lényed; hűséges, egyenes egyéniséged.

Az Isten jutalmazzon meg Téged rövid, szenvedésekkel teli napjaidért az örök élet zavartalan boldogságával.

Ámen.

Stern Gyula a Rabbiszeminárium első és egy ideig az egyetlen növendéke volt a felszabadulás után. A Soá előtt a hallgatók többsége vidéki volt, valamennyit deportáltak, és nem tértek vissza.

BESZÉD KATONA PÉTER BRITJÉN

1977. JANUÁR 4.

Koheletnek, a bibliai prédikátornak van egy szép mondata:

והחוט המשלש לא במהרה ינתק

(IV. 12.)

„A háromszoros kötelék nem egykönnyen szakad el.”

Én szoltam az apához bár-micváján, a kisfiú adottságaiból bogozgatván a jövőt.

Én eskettem a szülőket, méltatván a már kialakult egyéniségeket.

Most az a tisztesség jutott részemül, hogy a másodszülött gyerekek, Péternek manuductora lehetek, amikor történeti közösségünk kötelékébe lép.

Milyen lesz? Milyen legyen?

A kertész, ha ültet, nem akarja, hogy a termés azonos legyen a maggal. Csupán azt, hogy a talajhoz kötődjék, és a magasba törjön. Táplálkozzék a múltból és eget követeljen.

Idézhetném az ókori irodalom egy megindító jelene-

tét is, amikor a hadba vonuló Hektor karjára veszi fiát, Astyanaxot, és így búcsúzik tőle:

„Múld felül atyádat!” *‘πατρός γ’ ὄδε πολλὸν ἀμείνων’*

Elérheti-e a fa a koronája felett elszálló madarakat?

Hadd igazítsam ezért a homéroszi szót: Legyen olyan, mint az édesatyja! Egyenes, igaz, tiszta. Legyen olyan, mint az édesanyja! Kedves, jó, céltudatos. Örökölje mindkettejük intellektusát.

Igyekeztek úgy élni, hogy megtehesse, amiről álmodik, s amit megálmodik, azt meg is tegye.

A zsidó történelem váljék személyes élményévé, hogy szakadékanál állva keze átérjen a túlsó partra.

Hosszú a virágfűzér,

Kéztől kézig ér,

Valamennyi kézen át

Kezdetől végig ér.

Isten áldja meg az újszülöttet – szüleivel, nagyszüleivel, a dédnagymamával együtt. Öröködjék felettük Kationa József szelleme!

BESZÉD SCHWEITZER GÁBOR BÁR-MICVÁJÁN

1977. MÁRC. 26-ÁN

Ennek a neves rabbiháznak minden ünnepén részt vettem. Harminc esztendeje iktattam be legkiválóbb tanítványomat; eskettem; beszéltem Gabi briszén. Megadatott nekem, hogy jelen lehessen bár-micvóján is.

Mit lehet mondanom egy Schweitzer József után? Csak azt, amit elhagyott. Az Ő jellemzését. Mert mindenkiről szólt, csak önmagáról nem. Ebben is családi hagyományt követ. Nagyatya, Homer Ármin papi jubileumán így kezdte beszédét: Egy szót ejtek ki most a prédikációmban, amelyet eddig még soha: én.

Édesapád a magyar zsidóság legnagyobb egyházi szónoka. Nagy tekintélyű főpap. Kiváló tanár és történész. Könyvet írt. Tanulmányai a legrangosabb folyóiratokban és gyűjtőmunkákban jelentek meg több nyelven. Ilyen adottságok és eredmények mellett lehet-e csodálkozni azon, ha féltékenyek rá? Jelentőségünk és nagyságunk legbiztosabb mércéje.

Van egy régi midrás:

**נוח לגדל ליגיון זיתים בגליל
מלגדל תינוק אחד בישראל**

Könnyebb egy légió olajfát nevelni a Galilban, mint egy zsidó gyermeket.

Milyen korszakban nevelődtünk *mi*. A szinte észrevétlen reakciótól a numerus claususon át eljutottunk a nyílt vérfürdőig, amikor a fasizmus nemcsak lazított az álarcon, hanem egészében levetette. Micsoda arca volt! Véres koponya csupán, s a szemek csontos üregéből tor-

kolattüzek és a téboly gyilkos sugarai néztek farkasszemet mindennel, ami emberi.

Gabikám! Te csak olvasmányaidból ismered mindezt és jól, hiszen kicsiny korodtól bámulatos vonzalmat tanúsítasz a történelem iránt. Békében és szabadságban nőttél fel.

עם זה יצרתי לי

Zsidó érdeklődésed és tudatod veled nőtt, mint a gyermek Sámuellel ruhája. A légkör tette, amelybe születted. Zsidónak lenni, emberként élni – számodra természetes forma. Ez is örökség, mint az érzékenységed.

Hiszem, hogy magasba ívelő pálya vár Reád. Bárhová vezessen is utad, bárhová rendeljen is sorsod, maradj a zsidó szellem adeptusa.

Volt egy tanára intézetünknek, világhírű tudós, Blau Lajos. A nevét bizonyára hallottad. Ő mondotta: Példátlan körünkben az írás szeretete. Egyetlen héber betű sem tűnhet el nyomtalanul. Ha kiesik, helyébe odate-szünk egy pontot, a dágést, hogy jelezze: itt volt, itt állt, itt élt egy betű. Emléke örökre megmarad.

Légy írástudóink utóda. Vezéreljen tehetséged feljebb, egyre feljebb. Nagyszüleid, szüleid, nővéred, rokonságod, egész közösségünk, magyar hazánk büszkeségére.

Egy hivatalos megbízásom is van: tolmácsolom a Magyar Izraeliták Országos Képviselőtétének jókívánságait és átadom ajándékát.

BESZÉD KATONA FERENC BÁR-MICVÓJÁN

1962. SZEPT. 22-ÉN

Drága Kisfiam, édes Ferikém!

Arról álmodtál mindig, hogy életed e jelentős ünnepe az ország legnagyobb zsinagógájában lesz, amelyet első eszmélésedtől a *te* templomodnak ismertél meg. S az áldást attól veszed, akit ott láttál a papi székből, akitől a szemed színét, a neved, az életed kaptad: Édesapádtól. Nem adatott meg neked, nem adatott meg Neki. Három esztendővel ezelőtt láttátok Őt utoljára – történelmi órában – szószékén, végső leheletéig szolgálva szívvel, szóval, tollal templomát, híveit és a magyar zsidóságot. Hogy oly villámgyorsan távozott, örökké fiatal marad, legendává magasztosul, hatása és jelentősége egyre nő – amint térben és időben távozik. *Töletek* nem távozott el soha, minden rá emlékeztet, mindenki rá emlékezik. Veletek van mindig, Veled van most is, akit oly mélyen és oly büszkén szeretett.

Hogy e pillanat érzelmeit helyette én önthetem szavakba – bár az életben emberek, érdekek, események álltak közénk –, lelkem igaz megnyugvása, pályám ritka ajándéka. A lét és nemlét mezsgyéjén – nehéz vívódások között – úgy érzem s úgy érzem e pillanatban is, hogy gyermeke felett nyújtja felém kezét, s én engesztelést kérve szorítom meg azt.

E fogékony percben tanítást keresve – a háborúval szembe fordult olasz író most megjelent emlékiratainak egy jelenetét idézem eléd:

Ukrajnában német katonák – a rájuk tüzelő partizánok miatt – rommá lőnek egy falut. A máglyaként lobbogó házakból ismét golyók süvitenek, nyomukban valaki feltartott kézzel rohan elő a füstfelhő mögül. Egy gyerek. Egy kis hős. A tiszt elé vonszolják. Csalódott. Bosszús. Mit tegyen? Gyerek, amekkora az övé otthon. Elvezeteti, majd tüstént visszahívja. Megáll előtte, hosszan nézi, s tompa, fáradt hangon ezt mondja neki:

– Figyelj rám. Az egyik szemem üvegből van, de nehez megkülönböztetni az igazítól. Ha gondolkodás nélkül megmondod, melyik az üveg, elmehetsz, szabadon engedlek.

– A bal – vágja rá a fiú.

– Miből láttad meg?

– Mert abban van még valami emberség.

Oly korban éltem én a földön, amikor szervezett hadsereggel harcoltak gyerekek ellen. Milliósámra pusztították el a mieinket is, akik tágra nyílt, utolsó tekintetükkel hiába keresték az emberben az emberit.

Goethe azt írta, hogy a felnőttek szenvedéseit is nehezen viseli, de a síró gyermek egészen felkavarja. Száz évvel később népének legfőbb gyönyörűsége volt a gyermekek könnyében való vájkálás, ezt itta, ezt habzsolta, ettől részegedett meg.

A tűz, amely az ember első nagy felfedezése volt, most gyilkos szenvedélye félelmetes eszközzé vált kezében. Elpusztította vele a túlélés reményét, a létezés nyomait. Ez a tűz ott játszott a szemében, és megtanította arra, hogy megvesse az önálló gondolkodást, megtanította arra, hogy a kultúra gyengeség, a nagy tettek való képtelenség, mert azok csak erőszakból fakadhatnak.

Ezzel szemben őseink – üldözötten, katasztróftan is – a zsidóságot *emberségnek* magyarázták:

אתם קרויין אדם

(B. M. 114a/b)

Gondolkodóink keresték, kutatták, hogyan lenne valami szavak nélküli nyelv, érzésnek, zenének valami varázslata, amivel elérhetné egyik ember a másikat.

Emberségük meg azt parancsolta, hogy ne hagyják cserben *zsidóságukat*, amelyhez évezredekken át ragaszkodtak véreik veszélyben és tragédiák során:

זה ספר תולדות אדם כלל גדול בתורה

(B. R. XXIV. 7.)

Egy halovány fénysugár világított nekik a távolban, a jobb jövő reménye, ez eltette őket vándorútjukon:

*Bizony, utolsó szalmaszál,
bizony, fuldoklik, aki él,
de aki több a többinél,
e szalmaszállal partraszáll.*

Ferikém! Te csak regélni hallottál arról s tán el se hiszed, hogy közel két évtizede itt is fel akarták támasztani a középkort és megkülönböztetésül sárga csillagot raktak szüleidre, nagyszüleidre, rokonaidra, hogy messziről kiáltson származásuk. Te már az emberi és vallási egyenlőség korában születted: mi az, ami a te zsidóságodra mutat?

Öntudatod, hogy olyan népből származol, amelynek történelmét, irodalmát, kultúráját négyezer esztendő óta folytatólagosan éljük, amelynek része van az emberi művelődés kialakításában, az emberiség fogalmának megalkotásában. Ez hozta létre a Bibliát, az ókor leghatalmasabb szellemi emlékművét, amelynek hatása él és munkál – ezer hajszálerecskén át – a kultúremberiségben. Öntudatod, amely mögött milliók vannak, akik zsidóságukért meghaltak és milliók, akik zsidóságukért élni akarnak. Csodákat látunk naponta, de a legnagyobb csoda mind között, hogy annyi üldözés és gyilkolás után a zsidóság él. Egykor bizonyára igazat fogsz nekem adni abban, hogy ha nem is mindig *jó* zsidónak lenni, de mindig *felemelő*.

Légy egész ember, légy igaz zsidó. Biztatás mindkettőre komolyságod, hiszen szórakozásul is szellemi munkát keresel. Ígéret mindkettőre jellemed, amely oly korán kis lovagul állított szeretteid oldalára.

Szerez örömet Édesanyádnak, akit az éretetek való kötelesség tartott meg a bánat és a gyász mélységei felett, s aki könnyein át is mosolyog, ha rád tekint. Légy büszkesége Nagyanyádnak, aki a sok megpróbáltatás ellenére egy régi, keleti törzs törhetetlen életkedvét sugározza felétek.

Szeretteid támogatják kezemet, amikor elmondom feleltet az áldásnak Édesapádtól oly sokszor hallott szavait:

י ברוך אמן.

BESZÉD KÖNYVES PÉTER BÁR-MICVÁJÁN

1967. DECEMBER 30-ÁN

Drága Péterkém!

Felemelő érzés mindannyiunknak, hogy abban a templomban szólítottak a Tórához, amelyben anyai Nagyatyád az első beszédét tartotta, s ahol el kellett volna mondania rabbiavató hattyúdalát is. Ez Intézet végzettjeinek nagy orchesteréből kihallik a hangja, szép baritonja, egyéni stílusa, nagy talmudi ismerete, tudományos erudíciója. Te már nem emlékezhetsz rá. De tudod, hogy özvegyen egész életét leányainak szentelte.

שלי ושלחה של

Ami az övék s ami a Tiéd – Tőle való.

Judaiztikus érdeklődésed bizonyára az Ő öröksége.

Zsidó öntudatodnak van még egy forrása: A mártíromság, amely áldozatul követelte apai nagyszüleidet, ezt a tiszta lelkű, finom, szerény emberpárt a Balaton

vidékén. Azért éltek, hogy két fiukat boldognak tudják, s utolsó gondolatuk a bizonytalanságban kereste őket. Megkínzatusuk legyen számodra örök tiltakozás a múlt árnyai ellen.

Itt vannak veled szüleid. Édesapád, aki nagyszerű tájékozottságával, széles látókörével, példátlan lelkiismeretességével, gazdasági szaktudásával mindenütt becsületet szerzett nevének, s ma a stockholmi hitközség ügyeinek legjobb ismerője és intézője. Barátai, bajtársai a hűség és segítőkészség mintaképének mondották, akiből az ukrainai embertelenségek között sem veszett ki az emberség.

Édesanyádnak Te vagy a mindene. Hogy Anya nélkül nőtt fel, Nálad fokozottan akarta pótolni. Féltés, lemondás és áldozat az élete éretted. Iskola, könyvtár és otthon munkájának három területe, de *hivatásának* a Te nevelésed érzi.

Csodálatos kapcsolat ez anya és fia között: Problémáidnak, terveidnek, gondjaidnak megosztója és megoldója. Majdani sikereidből a fény hulljon vissza Rá.

Mert nagy jövőre vagy hivatott. Kíváncsiság és könyvéhesség – ez a kettő visz előre. Mindent meg akarsz ismerni és mindent teljességében. Természettudomány és irodalom, élet és történelem egyként érdekel. Megnyerted a legműveltebb ifjúsági könyvtárlátogató díját csakúgy, mint az európai Biblia-versenyt. Könnyűszerrel váltogatod a nyelveket. Ugyanakkor szerény vagy, érzékeny lelkű és zárkózott; szeretetre és gyöngédségre szomjazó. Egész kicsi voltál, amikor azt kérdezted: „Hogyan lehet, hogy valaki ne örtüljön annak, ha szeretik.”

Legyen számodra ez a nap emlékezetes és a tanítás is, amelyet Veled adok.

וּנְחַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ

(Ez. XXXVI. 26.)

Korszakos jelentőségű az ember történetében, hogy Fokvárosban valakibe új szívet ültettek át. Hihetetlen lehetőséget rejt ez jövőnkre és a tudomány számára egyaránt. Olvasható volt, hogy az operált nem tudta, kitől kapta új szívét.

Alkalom ez, hogy átvitt értelemben is megkérdezzük: kitől kaptuk *mi* a szívünket, és kitől kaptad Te?

Csak a szülőktől? Nem él-e bennünk őseinké is? Nincs-e mindannyiunkban a múlt zsidó intellektusa? Tragédiája és reménye? A Makkabeusok bátorsága, Mászádá védőinek elszántsága? A próféták embersége, moralistáink etikája, a misztikusok álmodozása? Az élet nagy kérdéseit boncoló és megoldó tudásaink szárnyalása?

Bennünk vannak mind. Társ ők s oltalom.

Éltük s az élted szét nem oldhatom.

Vagy ahogyan a mai prófétai olvasmány szerzője, Zechárja mondja:

עַל אֲבֵן אַחַת שֶׁבַע עֵינַיִם

– Életünk könyvének minden lapjára a múltból hét szem figyel.

Úgy élj, hogy ne kelljen szégyenkezned élők és holtak tekintete előtt. Úgy dolgozz, hogy hasznára légy embertársaidnak. Úgy gondolkozz, hogy szüleid és zsidóságunk büszkén nézzenek Reád.

Ősök és jelenvalók áldása teljesejdként felelted:

Amen.

וּבְרַכְךָ

MEGNYITÓ AZ ORSZÁGOS RABBIKÉPZŐ INTÉZET 83. TANÉVÉHEZ

1959. IX. 14-ÉN

„Az ifjú lelket az élet fordulójánál várakozás és remény tölti el, az élemedett körül emlékek raja rajzik” – mondotta 80 éves korában Löw Immánuel.

Ha valaki megöregszik, sok az emléke és sok az évfordulója. Vonatkozik ez egyénre, közösségre, intézményre egyaránt. Nem lehet tehát csodálkoznunk azon, ha a nagy múltú magyar zsidóság minden évben néhány évfordulót tud felmutatni, az idén hármat is: a pesti nagy zsinagóga 100., a Zsidó Múzeum 50., a zsidó gimnázium 40. évfordulóját.

A pesti zsinagóga stílusával és méreteivel egy gazdag és egyre gazdagodó, nagyszámú és szaporodó, inkább külsőségeivel, mint belső értékeivel hatni akaró zsidóság produktuma. Nem feltűnő tehát, ha a zsidóságon kívül és belül olyan nagy eseményt jelentett megnyitása. Az asszimilálódó magyar zsidóság istentiszteleteinek szalonképességét akarta dokumentálni vele.

A Zsidó Múzeum nem sokkal a bécsi után nyílt meg. A nyugati példák hamar hatottak. Az emlékek gyűjtése természetesen – ismerve hitközségeink és magánosaink szűkmarkúságát – lassú tempóban haladt. Nekünk ebben nem segítettek a németek, akik Prágában csodálatos mennyiségű és értékű anyagot halmoztak fel. Mégis, ha megjelenék egy katalógus a múzeumról, elcsodálkoznak külföldön gazdagságán.

A zsidó gimnáziumot a fehérterror antiszemitizmusa hívta életre, hogy menedéket nyújtson a zsidó gyermekeknek a külvilág elől. A zsidó tartalmat azután néhány kiváló elme töltötte bele. Az ott végzett növendékek a zsidóság szellemi elitjét hívatottak alkotni.

Ezen évfordulók közé ékelődik az Országos Rabbiképző Intézet megnyitása 82 esztendővel ezelőtt, de a későbbiek folyamán mindhárommal összefügg.

Az intézet azért alakult, hogy a művelődő és magyarosodó zsidóságnak művelt, magyar rabbikat adjon.

Az intézet alapítói között ott volt a Dohány utcai zsinagóga rabbija, Kohn Sámuel, a magyar zsidóság hívatott történetírója, aki egy ideig a homiletika tanára is volt. Utóbb rabbijai – Kayslering kivételével – a mi növendékeink közül kerültek ki.

Ha végiglapozza valaki a Zsidó Múzeum leltári naplóját, kiderül belőle, hogy legszorgalmasabb gyarapítói a rabbik voltak, akik átértve a gyűjtemény jelentőségét, hitközségeik régiségeit igyekeztek ideirányítani.

A zsidó gimnáziummal való kapcsolatuk kettős: növendékeik közül számosan léptek be intézetünkbe, végzettjeink viszont a vallástan és azon belül a zsidóságtudomány ismertetői lettek ott.

Ha erről a három évfordulóról ma megemlékezünk, az a célunk vele, hogy felhívjuk hallgatóink figyelmét: mindhárom téren rájuk vár a láncolat folytatása.

Belőlük várunk rabbikat, akik a szószékről hirdetik majd a zsidóság tanításait. Tőlük várjuk, hogy a még megmaradt zsidó emlékek ne kallódjának el, hanem központi helyre kerülve szolgáljanak egy 900 éves múlt illusztrálására. Végül belőlük várjuk a jövő nemzedék hittanárait is. Ehhez a három feladathoz tanulásra, képzésre, műveltség gyűjtésére és elmélyítésére van szükség. Hisszük, hogy aki ide belép, vagy itt tanul, ezzel tisztában van.

Amikor erre a három intézményre és hármas feladatra gondolunk, szomorú szívvel idézzük fel annak a férfiúnak emlékét, akiben érdeklődés élt minden iránt, ami zsidó volt, és aki segítő kezet nyújtott minden ilyen probléma megoldásához.

Dr. László Jenő főtítkáruk a szünidőben meghalt. Itt láthattuk évnitőinkon, évszázóinkon és rendezvényeinken. Anima candida, hófehér lélek volt. Finom tapintatával a legkényesebb kérdéseket is elintézte. Nemes lelke megértette mindig, ami a szellemi igényeket érintette.

Ha az ő emlékét idézem az évnitőn, ez példamutató is jelentsen. Erre a példára mutatva nyitom meg intézetünk 83. tanévét.

ÉVZÁRÓ AZ ORSZÁGOS RABBIKÉPZŐ INTÉZETBEN

1956. JÚLIUS 2-ÁN

Az idén volt Rási halálának 950. évfordulója. Az évzáró ünnepélyt használjuk fel arra, hogy néhány szóval megemlékezzünk zsidóságunk nagy tanítómesteréről.

Ez a szerény, tiszta jellemű francia-zsidó tudós terjedelmében és hatásában hatalmas életművet hagyott hátra. Kommentárral látta el csaknem az egész Bibliát és Talmudot. Az utóbbi különösen jelentős. Jelentkezik már nála a szövegkritika: kéziratok alapján legelőbb is a helyes olvasatot akarja biztosítani. Szükszavú, tárgyi magyarázata, amely a megszakítatlan hagyomány felfogását közvetíti a mindenkori tanítványok számára, bámulatos kapcsolatot tart az élettel. Ez a középkori ember nem az eget nézi, hanem a földre tekint, meglátja a reáliákat. Megfigyeli és rögzíti környezete szellemi és gazdasági jelenségeit egyaránt. Bepillant a kolostorokba, és látja a hajók rakodómunkásait. Mindez arra jó neki, hogy világos és érthető magyarázataiban a fogal-

makat tisztázza velük. Felhasználja a francia és német nyelvet ritkább szavak értelmezésére, s így műveiből nagy értékű ófrancia szótár volt összeállítható. Röviden úgy mondhatnók, hogy Rási haladó szellemű, korával irányt tartó zsidó tudós volt.

Mintakép lehet előttünk is, akik azért vagyunk és azon fáradozunk, hogy hagyományt és haladást, vallást és műveltséget zökkenőmentesen hangoljunk egybe.

Sokszor használt hasonlat a Koheleté:

דברי חכמים כדרכנו

(XII. 11.)

„A bölcsek szavai olyanok, mint a lányok lapdái.”

A lapda folyton forog, mindig más helyzetet foglal el a térben, és mégis mindig ugyanaz. Számunkra azt jelenti, hogy hagyományunkhoz ragaszkodva rugalmasnak kell lennünk az idők, a korok, a haladás szellemével szemben. Fennmaradásunknak feltétele és záloga ez.

Ami az évnitőben körvonalazás és testnélküli terv volt új hallgatóink előtt, az a tanév végén tán érthető valóság. Láttátok, megízleltétek, megéreztetétek a szellemet, amely ebben az Intézetben nyolc évtizede honol.

És még valamit érezhettétek... Magyarországon járt az idén egy nagyon szomorú arcú, szomorú szemű művész, a világnak talán első hegedűse, aki nevében is, érzésében is igaz zsidó. Játékaról azt írta egy zenekritikus, hogy a vox humanát, az emberi hangot szólaltatta meg. Érezhettétek, hogy itt is a vox humana szólt hozzátok mindenünnen. Emberek akarnak benneteket emberré nevelni, zsidóságunk vezető embereivé.

Nagyarányú kísérlet volt az idei: csekély alappal rendelkező hallgatók tanulmányainak alapvetése. A többség buzgóságában nem volt hiba, s ez jó remény a jövőre.

Isten áldja meg munkátokat, törekvéseiteket, ahogyan mi is áldást mondunk a Gondviselésnek idei esztendőnkért.

Ezzel zárom be Intézetünk 79. tanévét.

BESZÉD WEISZ ZSUZSA ÉS LANDESZMANN GYÖRGY ESKÜVŐJÉN.

1971. MÁRCIUS 21-ÉN

Gyermekkorunk békeszigetéről, Tahitiről az a hír járja, hogy a búcsú pillanatában megkoszorúzzák a távozót egy ottani virággal, a tiaréval. Amikor a hajó elindul, a koszorút a vízbe vetik, s ha nem süllyed el, azt jelenti, hogy oda egyszer még visszatér.

A szeretet virágait látom rajtatok körülöttetek. Találkozástok nem búcsú tőlünk, hozzánk tartoztok, ide visszatartok.

Gyuri, kedves tanítványom, édes fiam! A gimnázium padjaiból ismerlek, azóta irányítalak. Ott álltam mellet-

ted annak a koporsójánál, aki özvegyen, maga erejéből nevelt fel Téged és két testvéredet, s aki Neked a legdrágább volt a földön: Édesanyád. Apádat nem ismered. Az emberi fenevad, amely városokat, népeket és kultúrákat pusztított el, Őt is eltaposta fiatalon. Roknaid a távolból gondoltak Rád, de otthonod Intézetünk volt, s mi a családod.

S Te hálásan viszonzóztál. Idővel minden a válladra nehezült: Legáció, könyv- és levéltár, rendezvények és fiatalabb társaid gondja. Ha bármi probléma akadt, Rád háritottuk: Majd a Landi. Az ezermester. Hűséged és jóságod nem ismert nehézséget. Az aggáda szerint Mózes egy eltévedt báránka visszatérítésében és gondozásában mutatta meg a vezetésre való rátermettségét. Aki ilyen tanítványnak, barátnak, társnak, arra nyugodtan bízhatni megpróbált, megsebzett gyülekezetünket. Bátran támaszkodhatik Rád az, akit meggyűlt szertetvágyad kiválasztott és körülfont.

Zszusa! Nem véletlen, hogy Benneteket talált meg Gyuri. Hiányérzete egy meleg, összetartó családot keresett, amelybe beleépüljön. S a tiéteknél példásabbat aligha lelhetett.

Édesapád azt a tanítást kapta örökül költői lelkű, jámbor atyjától: fogadja e megpróbáltatásokat alázattal. Édesanyja ezt mártíromságával pecsételte meg. A madár minél magasabbra száll, annál több tollat tép kebléből, de annál tisztább a hangja is. Elvesztette szereteteit, maga rabmunkára, majd haláltáborba került, de ez megedzette humanizmusát. Régi törzsének büszke fia, történetének kiváló ismerője. Dány község minden fiának – immár két nemzedéken át – orvosa – több, atyja, aki éjjel és nappal rendelkezésre áll. Jutalma a kárpótlás, amit a Sors Benned és fivéredben adott Neki.

Édesanyád érettetek és otthonáért él. Tőle elsajátíthatod a szerénységet, az áldozatosságot és a lemondást.

Amikor a fővárosba kerültél, szüleid helyett Margit néni vett gondjába, aki eszével és szívével egész családjának középpontja.

Kedves lényed, gazdag érzemvilágod és fogékony intellektusod alkalmassá tesz arra, hogy egy papi ház lelke s a tágabb közösségben rabbiné lehess. Hogy ott légy mindenütt, ahol várnak, és segíts, ha nem is kérnek. Példakép és biztonság arra, hogy az idő lehet rendetlen, de mi soha.

Tanítást vártok. Hadd foglaljam legendába.

Egy jámbor pásztorfiú ima helyett egyszer így beszélt: „Gazdám kiházásította egyetlen leányát, nagy lakomát rendezett, és szolgálínak azt mondta: Vigadjatok egyetlen leányom esküvőjén. Emléül mindenkinek egy ezüst garast adott. Ezt a garast, amelyet itt tartok a kezemben, neked adnám, Világ Teremtője. Megteremtetted az eget és a földet, a hegyet és a juhokat, a juhok gazdáját és a zsidó népet. Ne szegyenítsd meg az egyszerű pásztor, fogadd el tőlem ezt az ezüst garast. A pásztor az ég felé emelte kezét. Így állt ott egy darabig és várt. És kinyúlt egy kéz a felhőkből és elvette az ezüst garast.”

Mit mond ez a legenda?

אחד המרבה ואחד הממעט

Azt adjátok, amitek van: mindig önmagatokat. Fenntartás nélkül és egészen. Egymásnak és a közösségnek. Mennyit oktatták az embereket minden idők nagy szellemei. Hol az eredmény? Vízrel írtak, és elmosódott nyomuk. Ne vesztítsétek el azért a reményt! Talán javítható az ember. Épp a személyes példa által.

Dolgozzatok a jövőért, a zsidóságot és a világ megbékéléséért.

Amen

NE RÉSZESÜLJENEK AVATÁSBAN.../RABBIAVATÓ BESZÉD

ELMONDOTTA AZ ORSZÁGOS RABBIKÉPZŐ INTÉZET TEMPLOMÁBAN
1950. NOV. 26-ÁN DR. SCHEIBER SÁNDOR IGAZGATÓHELYETTES

A hetvenhárom éves, fényes múltú Intézet boltívei alatt szorongó kisdíák álmai kísértének lelketekben, drága tanítványaim, ez ünnepi órán – ez ünnepi óráról. Tudom, másként képzeltek el: mellettetek és köröttek. Azok, akik ez avatásnak legboldogabb részesei lettek volna, s akik benneteket e pályára szántak, szüleit, hiányoznak mellőletek, a nagy viharban elengedték a kezeteiket. S a magyar zsidóság szűkebb működési lehetőséget ígérhet tinétek, mintsem sejtettétek.

*A virág szebb a világnál,
Szebb az álom a virágnál.*

*Szép a visszhang, ha beszélnek,
Szebb az emlék mint az élet.*

(Szép Ernő összes költeményei 54-55.)

Régi emléket, R. Ammi és R. Asszi a III. század vége két nagy palesztinai amórájának avatójelenetét idézem elétek. Itt hangzott el a közvélemény megnyilatkozása: *Ilyenek méltók a rabbi-címre!*

לא תסמוכו לנו לא מסרמיסין
לא מחמיסין ולא מטורמיסין

De ne részesüljenek avatásban a köpönyegforgatók, a gyávák és harmademberek.

I.
לא מסרמיסין

Rási értelmezése szerint

שמהפכין את טעמו תורה

Ne legyetek köpönyegforgatók! Ne hamisítsátok meg a Biblia értelmét! Nem kell szégyellni a Bibliát, és nem

kell mentetgetni. Hogy elavult kozmogónia és naiv me-
sekönyv. Jegyezzétek meg: A Biblia nemcsak az ókori
élet legtökéletesebb irodalmi alkotása, hanem mindmá-
ig az emberiség leghatalmasabb tankönyve és az erköl-
csi világrend alapja. Nem kell szégyellni egyetlen kor-
ban sem a prófétákat, harmadfél ezer év távolából har-
sogó társadalmi bírálatukkal és a megújulás megál-
modásával. Nem kell szégyellni a zsidóságot, amely a
Biblia eszméit akarta elterjeszteni kétezer éves vándor-
útján a földön.

**בנאין...אלו תלמידי חכמים שעוסקין
בבנינו של עולם כל ימיהן**

Tudósaink és rabbijaink – a ti elődeitek – ez új világ
megépítésére áldozták életüket.

II.

לא מחמיסין

A kommentátor szavaival:

שמונעין מלומד טעמי תורה

Ne legyetek gyávák kiállani a zsidóság eszméi és taní-
tásai mellett!

Nektek tudnotok és hirdetnetek kell, hogy a zsidó
vallás a tudománynak nem ellensége, hanem propagáló-
ja volt.

Nektek tudnotok és hirdetnetek kell, hogy a zsidósá-
got a gálutban vallása tartotta fenn.

Nektek tudnotok és hirdetnetek kell, hogy a gálut
egyetlen zsidaja sem feledkezhetik meg arról, hogy né-
pének országa – a történelem példátlan csodájaképp —
új életre kelt.

Nektek tudnotok és hirdetnetek kell, hogy a rabbi
nem a vad népek varázslóinak és sámánjainak utóda,

hanem „morénú”, tanító, akinek életcélja és feladata az
volt, hogy tanuljon és tanítson.

Hitet teszek itt is arról, hogy „a mi teológiai főisko-
lánk sohasem tanított teológiát, hanem tudományt. Mi
nem teológusokat képeztünk, hanem tudományosan
képzett papokat adtunk a társadalomnak, vajon varázsló-
k és sámánok utódai voltak ezek?”

III.

ולא מטורמיסין

Ne legyetek tremisses, harmademberek! Kenyérfél-
tésből ne kacsingassatok háromfelé! Kitől várjuk a zsi-
dóság mellett való *feltétlen* kitartást és kiállást, ha nem a
rabbítól, aki tisztában van a zsidóság jelentőségével.
Menekülnek a zsidóságból, de nektek nálunk a helye-
tek. A templom, az otthon, a hitoktatás, a zsidó tuda-
mány művelése *egész* embert kíván.

ארור עשה מלאכת ה' רמיה

(Jer. XLVIII. 10.)

Bűnös az, aki ma zsidó kötelességét félvállról veszi,
vagy nem teljesíti. *

Fáradt szemeink nem látnak már a jövőbe. De ti,
akik utánunk következtek, érzétek meg vallásoknak, or-
szágoknak és az egész emberiségnek már a próféták
meghirdette örök békéjét.

בנחת ושלום בלי פחד שוכבים

Amikor „senki sem fél majd, senkit sem akar-
nak megölni és senkinek sem lesz oka szégyenkezni.”
(Somlyó Zoltán válogatott versei 80.)

*S igaz emberség vasbeton-falára
hág majd a boldog embermillió!...*

Ámen

FOTO KOBANYAI JÁNOS

RAMBAN levele¹

Folytatás a belső borítóról

וכאשר תנצל מן הכעס	És amint megszábadulsz a haragtól,	לבות בני אדם	az ember szíve;
תעלה על לבך	emeld szívedbe	ונאמר	amint megmondattott:
מדת הענוה	a szerénységet,	הלא את השמים	Nemde az eget
שהיא מדה טובה	amely a legjobb tulajdonság	ואת הארץ	és a földet is
מכל המדות טובות	a jótulajdonságok közül.	אני מלא	én töltöm be
שנאמר	amint megmondattott:	נאם ה' :	– szól az ÚR ⁹
עקב ענוה	„az alázatosságnak bére	וכאשר תחשוב את כל אלה	És ha meggondolod mindezt,
יראת ה' :	az ÚR félelme” ⁶	תירא מבוראך	félni fogod a te Teremtőtöd,
ובעבור הענוה	És az alázatosság nyomában	ותשמר מן החטא	és őrizkedni fogsz a bűntől,
תעלה על לבך	főlemelkedik szívedben	ובמדות האלה	és ezáltal
מדת היראה	az istenfélelem,	תהיה שמח בחלקך :	örvendezni fogsz a te részedben!
כי תתן אל לבך תמיד	mivel emlékezni fogsz szüntelen,	וכאשר תתנהג במדת הענוה	És ha szerényen viselkedsz,
מאין באת	hogyan jöttél,	להתכושש מכל אדם	szégyenkezve az emberektől
ולאן אתה הולך	és hová vagy menendő,	ולהתפחד ממנו	félve tőle
ושאתה רמה ותולעה	és hogy nyomorult féreg vagy	ומן החטא	és a bűntől,
בחיך	egész életedben,	אז תשרה עליך	akkor leszáll rád
ואף כי במותך	hátmég halálodban,	רוח השכינה	Ist'n Lelke,
ולפני מי אתה עתיד	és hogy ki előtt kell	וזיו כבודה	a Schina
לתן דין וחשבון	felelned és számot adnod:	וחיי עולם הבא :	és az Ő dicsőségének fénye,
לפני מלך הכבוד	a Dicsőség Királya előtt, ⁷	ועתה בני	a jövő világ élete boldogsága.
שנאמר	amint megmondattott:	דע וראה	Most pedig, fiam
הנה השמים	„Imé az ég,	כי המתגאה בלבו	tudd és lásd,
ושמי השמים	sőt az eget egei sem	על הבריות	hogyan aki felfuvalkodik az ő szívében
לא יכלכלוך	foghatnak be Téged” ⁸	מורד הוא במלכות שמים	a többi teremtményrel szemben,
אף כי	hátmég	כי מתפאר הוא	a Mennyek Királysága ellen lázad az. Mert büszkélkedik ő,

בלבוש מלכות שמים	a Mennyei Királysága palástjával	וראשך כפוף	Fejed hajtsd le,
שנאמר	ahogy megmondattott:	ועיניך יביטו למטה לארץ	szemeid a földre néznek,
ה' מלך גאות לבש וגו':	„Az ÚR méltóságot öltözött fel... stb.” ¹⁰	ולבך למעלה	s a szíved fölfele!
ובמה יתגאה	Hát mivel büszkélkedjék	ואל תביט בפני אדם	És ne nézz a másik arcába
לב האדם?	az ember szíve?	כדברך עמו	mikor beszélsz vele,
אם בעושר	Ha gazdagsággal:	וכל אדם	hanem minden embert
ה' מוריש	az ÚR szegényít,	יהיה גדול ממך בעיניך	tarts nagyobbak magadnál.
ומעשיר:	és ő tesz gazdaggá.	ואם חכם או עשיר הוא	Hiszen ha bölcs, vagy gazdag,
ואם בכבוד	Ha dicsőséggel:	עליך לכבדו:	kötelességed tisztelni.
הלא לאלקים הוא	nemde Ist'né az.	ואם רש הוא	Ha pedig szegény,
שנאמר	Amint megmondattott:	ואתה עשיר	te pedig gazdagabb,
והעושר והכבוד	„a gazdagság és a dicsőség	או חכם ממנו	vagy bölcsőbb vagy nálánál,
מלפניך	tetőd vannak” ¹¹	חשוב בלבך	vedd úgy,
ואיך מתפאר	azért hogy dicsekedhetne	כי אתה חייב ממנו	hogy te bűnösebb vagy nálánál,
בכבוד קונו:	Teremtője dicsőségével?	והוא זכאי ממך	ő pedig érdemesebb nálad.
ואם מתפאר בחכמה	És ha a bölcsességel dicsekszik:	שאם הוא חוטא	Mert ha ő bűnös,
מסיר שפה לנאמנים	Hisz ő távolítja el az igazak ajkát,	הוא שוגג	ő akaratlanul vétkező, (tudatlan)
וטעם זקנים יקח:	és elveszi a vének bölcsességét.	ואתה מזיד:	te pedig szándékosan vétkes (mert te bölcs vagy).
נמצא הכל שוה	Tehát minden egyforma	בכל דבריך	Minden szavad
לפני המקום	a Hely előtt, ¹²	ומעשיך	és cselekedeted
כי באפו משפיל גאים	mert haragjában megalázza a büszkéket,	ומחשבותיך	és gondolatod közben
וברצונו מגביה שפלים	és jóindulatában fel emeli a megalázottakat, ¹³	ובכל עת	és minden időben
לכן השפיל עצמך	azért alázd meg magad,	חשוב בלבך	úgy gondolj meg mindent a szívedben,
וינשאך המקום:	hogyan majd Ő fel emeljen téged.	כאלו אתה עומד לפני קב"ה	mintha a Szent – áldassék – előtt állnál! ¹⁴
על כן אפרש לך	Azért megmagyarázom neked,	ושכינתו עליך	Jelenléte pedig fölötted,
איך תתנהג במדת הענוה	hogyan viselkedj szerényen,	כי כבודו מלא העולם	hiszen dicsőségével teljes a világ.
ללכת בה תמיד	úgy járva szüntelen,	ודבריך יהיו באימה וביראה	Azért félelemmel és rettegéssel szólj,
כל דבריך יהיו בנחת	mindig nyugalommal szólva.	כעבד לפני רבו	mint rabszolga az ő ura előtt,

ותתביש és szégyeld magad
מכל אדם minden ember előtt,
ואם יקראך איש és ha megkiabál valaki,
אל תענהו ne válaszolj rá
בקול רם felemelt hangon,
רק בנחת hanem nyugalommal,
כעומד לפני רבו: mint aki ura előtt áll.¹⁵
והוי זהיר És légy figyelmes
לקרות בתורה תמיד mindig olvasni a Tant
אשר תוכל לקימה hogy be tudjad tölteni;
וכאשר תקום מן הספר és mikor fölkelsz a Könyvtől,
תחפש fürkészd
באשר למדת azt, amit tanultál
אם יש בו דבר mi van benne
אשר תוכל לקימו amit meg tudsz cselekedni,
ותפשפש במעשיך és vizsgáld meg saját cselekedeteid
בבקר ובערב reggel és este,
ובזה יהיו כל ימיך hogy így minden napod
כתשובה: megtérés lehessen!
והסר És távoztasd el
כל דברי העולם a világ dolgait
מלבך a te szívedtől
בעת התפילה az imádkozás idején,
והכן לבך és készítsd el szíved
לפני המקום ב"ה a Hely elé - Áldott Ő! -,
וטהר רעיוניך és tisztítsd meg gondolataidat,
וחשוב הדבור és gondold meg szavaid,
קודם שתוציאנו מפוך még mielőtt elhagynák ajkaid;

וכן תעשה és így cselekedj
כל ימי חי הבלך leheletnyi életed
בכל דבר ודבר minden napján,
ולא תחטא: mindenben,
ובזה יהיו hogy ne ess vétekbél!
דבריך És ezáltal lesznek
ומעשיך szavaid
ומחשבותיך ישרים és cselekedeteid,
ותפילתך תהיה és gondolataid egyenesekké,
זכה imádságod pedig ártatlanná,
ובריה világossá,
ונקיה tisztává,
ומכונת és célratörővé,
ומקבלת és elfogadottá
לפני המקום ב"ה a Szent előtt, áldassék!
שנאמר Amint megmondattott:
תכין לבם „Megerősítet szívöket,
תקשיב אזנך: füleiddel
תקרא האגרת הזאת figyelmezel”¹⁶
פעם אחת בשבוע Olvasd el e levelet minden héten egyszer
ולא תפחות legalább
לקימה Hogy valóráválthasd,
וללכת בה és általa járhasd
תמיד אחר השם יתברך mindenkor az Ő útján¹⁷ áldassék!
למען תצליח Hogy sikeres lehess
בכל דרכיך minden utaidban,
ותזכה és bejuthass
לעולם הבא az eljövendő világba,

הצפון לצדיקים :
ובכל יום שתקראנה
יענוך מן השמים כאשר
יעלה על לבך לשאול
עד עולם אמן
סלה

amely elrejtett
az igazaknak.
És minden nap,
mikor olvasod
úgy hallgattassál meg
az Égből, ahogy
kész vagy tanulni be-
lőle!
Mind örökké! Ámen!
Szela.

2. Példabeszédek könyve 1:8. (Mislé).
3. ti.: gyötri őt.
4. Prédikátor könyve 11:10. (Qohelet).
5. Példabeszédek könyve 16:4. (Károli Gáspár fordításában). ld. még: Zsoltárok könyve 119:20. (Tehilim).
6. Példabeszédek könyve 22:4. (Károli G. f.).
7. vö.: Pirké Avót „Rabbi Elijahu HaKapar ómér...”
8. Királyok első könyve 8:27. (Melachim a’) és Krónikák második könyve 6:18. (Divré Hajamim b’) Károli Gáspár fordításában. Az eredeti versek második fele: „... hátmég e ház...”
9. Jeremiás 23:24.
10. Zsoltárok könyve 93.
11. Krónikák első könyve 29:12.
12. az ÚR trónusa.
13. vö.: Lukács evangéliuma 14:8. kk. „Mikor valaki lakodalomba hív, ne ülj a főhelyre; mert netalán náladnál nagyobb tiszteletben álló embert is hívott meg az, és eljövén az, aki mint téged, mind azt meghívta, ezt mondja majd néked: Engedd ennek a helyet! És akkor szégyennel az utolsó helyre fogsz ülni. Hanem mikor meghívnak, menj el, és ülj le az utolsó helyre, hogy amikor eljő az, aki téged meghívott, ezt mondja néked: Barátom, ülj feljebb! Akkor néked dicsőséged lesz azok előtt, akik veled együtt ülnek. Mert mindenki, aki magát felmagasztalja, megaláztatik; és aki magát megalázza, felmagasztaltatik.”
14. vö.: A Kicur Sulhan Aruh első szakasza.
15. vö.: Példabeszédek könyve 15:1.
16. Zsoltárok könyve 10:17. (Károli G. f.).
17. „utána” – Őt követve

FORDÍTOTTA ÉS JEGYZETEKKEL ELLÁTTA:
SZÉNÁSI JONATHAN SÁNDOR

JEGYZETEK

Szabó László, a volt nagykirályi polgármester öccse emlékére, aki az életével fizetett König Edit megmentéséért.

1. Rabbi Moshe ben Nachman (1194–1270) Spanyolországban élt tudós rabbi, aki a kabbalával is foglalkozott. Nevét az 1263-as barcelonai „hitvita” tette híressé, amelyet Pablo Christianival, egy dominikánus szerzetessé lett kikeresztelkedett zsidóval folytatott. A hitvitán maga I. Jakab aragóniai király is részt vett, és meg is állapította: Helytelen álláspontot így tökéletesen megvédeni még soha senkitől nem hallottam. Ami a királyból csodálkozást váltott ki, az az inkvizíciót oly haragra tüzelte, hogy RaMbaN kénytelen volt elmenekülni. Végül a Szentföldön telepedett le, ahol megújította a jeruzsálemi zsidó hitközséget és rövidesen elhunyt.

Gergely Ágnes/Töredékek

*Nem gumicserje a múltad, öcsém, minek is fessegetnéd,
hogy kineveld az imázst – él tanu, más, ami volt.*

*Nincs joga itt csak a szélnek a múltakat átigazítani:
por, hamu lett a család, mit letagadsz, te vitéz.*

1991. FEBRUÁR–1992. NOVEMBER